Цана 15 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ФРОНТ

НЕЗАЛЕЖНЫ НАРОДНА-РАДЫКАЛЬНЫ ЧАСАПІС

РЭДАКЦЫЯ і АДМІНІСТРАЦЫЯ:
Вільня, Вострабрамская 1—20
(Wilno, Ostrobramska 1—20).
Адчынена
ад 9 да 19 г.

Часапіс
выходзіць
раз у месяц

Выпіска: на год 2 зал.
на паўг. 1 зал.
на 3 м-цы 50 гр.
Нумар паштовага разрахунку: 100.

№ 2 (24) Вільня, 5-га лютага 1938 г. Год III.

Да масавай сьведамасьці.

У трох апошніх з 1937 г. нумарох „Б. Фронту“ мы налічылі беларускай этнаграфічнай масы ў Польшчы 3 *тільёны* 300 *тысяч чалавек*. Кожны бесстаронны абсэрватар, прыгледаючыся да белярус. этнаграфічнай масы ў Польшчы, прызнае, што гэта ёсьць *вялікая маса*. Нават віл. „Słowo“ пару гадоў таму пісала, што „od Prypeci po Dźwinę rozłożyło się ogromne drzemiące cielsko ludu białoruskiego“. Сапраўды, вялікая але дрэмлючая маса! Хоць у бел. марсэльезе пяецца, што „ад веку мы спалі і нас разбудзілі“, аднак трэба сказаць праўду, што гэтыя словы тасуюцца толькі да часьці гэтага народу, але не да цэласьці. Большасьць астаецца яшчэ дрэмлючай і загадковай у сваей драмоце.

Але мыляўсяб той, хтоб думаў, што наш народ зьяўляецца дрэмлючым пад кожным узглядам і ў кожнай дзялянцы жыцьця: гэты народ дрэмле толькі ў дзялянцы *нацыянальнага* жыцьця. Тая частка, якая была прабуджана і ўзялася да нацыянальнага будаўніцтва, спаткаўшыся з вялізарнымі перашкодамі, адыйшла ад нацыянальнай працы сама, або была адсунута ад яе сілаю. Павадыры былі за гэту работу нават моцна пакараны. Бачучы гэтакі лёс сваіх павадыроў, многія адказаліся зусім ад беларускай работы, чакаючы „перамены“. У рэзультаце бел. этнаграфічная маса задрамала ізноў, сьнючы сны аб блізкай перамене...

Разглядаючы наш народ з пункту нацыянальнага, трэба з сумам прызнаць, што ён у вялікай большасьці зьяўляецца яшчэ этнаграфічнай масай. Праўда, гэтая маса гаворыць пабеларуску, дзяржыцца сваей традыцыі, сваіх звычаёў і абычаёў, але актыўна з сваімі нацыянальнымі жаданьнямі не выступае. Дый нават з сацыяльнымі дамаганьнямі выступае рэдка, з чаго вельмі дзівяцца пастаронныя людзі, а маршалак сэнату Прыстар на аднэй з эканамічных канфэрэнцыяў у Вільні заявіў, што тутэйшы народ і прасіць ня ўмее...Так, наш народ масавымі просьбамі мазаліць вачэй ня прывык. Калі папрасіць чаго, дык сам і ў сваей асабістай справе, але ня ў справе ўсяго народу.

Можа гэтыя словы не спадабаюцца некаторым беларускім рамантыкам, якія хацеліб відзець у беларускім народзе і поўнае нацыянальнае ўсьведамленьне і поўную рашучасьць у сваіх дамаганьнях. Нажаль, мусім сьцьвердзіць, што ўсяго гэтага няма. *Наш народ усьведамлены толькі сацыяльна*, ён знае свае гаспадарчыя і эканамічныя патрэбы, разважае свае труднасьці і шукае з іх выхаду, але нацыянальных масавых імкненьняў так як у народаў польскага, літоўскага, латвійскага і інш. няма. Пры шуканьні выхаду з сацыяльнай бяды рэдка якому вясковаму дзеячу, прыйдзе думка аб неразлучнасьці справы сацыяльнай са справай нацыянальнай, большасьць думае, што з вырашэньнем справы сацыяльнай вырашыцца і справа нацыянальная. Аднак болей глыбокія палітыкі ведаюць, што *без вырашэньня справы нацыянальнай ня вырашыцца справа сацыяльная беларускага народу*.

Вялікай памылкай ў дзейнасьці некаторых беларускіх партыяў было тое, што яны зварочвалі ўвагу болей на сацыяльнае, чым нацыянальнае ўсьведамленьне. Ня трэба закрываць сваіх вачэй на той факт, што такая напр. Грамада разьвівала пасярод бел. насельніцтва бадай выключна сацыяльнае ўсьведамленьне, якое пасярод беларусаў і так пашыранае. Беларус ведае што „трэба свабоды, зямлі чалавеку“, але не ставіць перад сабою шырэйшых і далейшых *нацыянальных* ідэалаў. Аб дабрэ сваей нацыі беларус у сваей марсэльезе не пяе, а толькі аб сваей асабістай крыўдзе і шукае помсты за гэту крыўду. Жаданьня нацыянальнага будаўніцтва, разьвіваньня беларускай культуры і нац. асаблівасьцяў у гэнай песьні няма.

Каб зразумець гэтае зьявішча, трэба зьвярнуць увагу на тое, што сацыяльнае ўсьведамленьне бел. народу тварылася цэлымі стагодзьдзямі, а нацыянальнае толькі ў апошнія часы, можна сказаць, ад выхаду „Нашай Нівы“ (1906 г.) і асабліва ад расейскай рэвалюцыі. За гэты кароткі час беларуская этнаграфічная маса не змагла стацца сьведамым, ведаючым свае нацыянальныя мэты, народам. Польскі сялянскі люд у часе паўстаньня 1863 г. быў таксама нясьведамай этнаграфічнай масай і нават выступаў проціў тых, хто змагаўся за польскія нацыянальныя ідэалы. Ен быў тады толькі сацыяльна ўсьведамлены, але прайшло некалькі дзесяткаў гадоў і ён усьведаміўся нацыянальна, Гэтае будзе і з народам беларускім,

Некаторыя варожаць беларускай этнаграфічнай масе ліхую долю: кажуць, што яна зьнікне з вобліку зямлі, падзеленая паміж польшчынай і расейшчынай. Да гэтага ідуць варожыя да беларусаў сілы, як з боку польскага так і расейскага нацыяналізму. Кажуць, што беларускі народ ня мае нац. усьведамленьня, ня цэніць сваіх нац. асаблівасьцяў, а над усё ня мае сваей інтэлігенцыі, а без інтэлігентных павадыроў кожны народ зьяўляецца толькі масай, няздольнай да сыстэматычнай, пляновай і абдуманай дзейнасьці. Мы аднак не глядзім гэтак пэсымістычна на будучыню нашага народу. Праўда, наш народ слаб, але побач з сваімі слабасьцямі ён мае і свае сілы.

Першай сілай ёсьць ягоная *масавасьць*. Наш народ жыве на сваіх землях масаю і ён інстынктоўна адчувае сваю масавую сілу. У вёсцы, мястэчку, на рынку, у грамадзе ён чуецца адважным і сьмелым. Толькі адарваны ад масы беларус траціцца і нават стыдаецца сам сябе. Але вярнуўшыся з гораду, войска ці са школы, ён ізноў уваходзіць у народную масу, зжываецца з ёю і знаходзіць самога сябе. Чужыя адзінкі, якія трапляюць у гэтую масу, ня толькі ня могуць нічога зрабіць у мэтах дэнацыяналізацыі беларускай масы, але дэнацыяналізуюцца самі. Калялісты і асаднікі мясцамі пераймаюць беларускую мову. На працягу гісторыі беларуская маса нясьведама адсунула на захад літоўскую этнаграфічную мяжу, устаяла перад польскай, а паддалася толькі па большых гарадох. Але гарады яшчэ не становяць аб вобліку краю.

Другой сілай бел. этнаграфічнай масы ёсьць яе *кансэрватызм* у добрым разуменьні гэтага слова. Пад кансэрватызмам разумеем тут прывязаннасьць беларуса да сваей мовы, абычаяў, краю. Беларус, жывучы ў масе, так лёгка ня кідае свайго абычаю і сваей мовы, а нават сьмяецца з тых, што пабыўшы на чужыне, адрокся ад свайго. Дык апіраючыся на масавасьці і на кансэрватызьме, беларускі народ перэтрываў многа, спадзяёмся, што перэтрывае і сягоньняшні націск на яго польскага і расейскага нацыяналізму.

Прызнаём, што найбольшай балячкай бел. народу ёсьць нястача інтэлігенцыі. Магчыма, што дзеля гэтай нястачы ідзе так паволі бел. адраджэньне. Тады калі ўсе суседнія народы (польскі, літоўскі, латышскі, а нават ўкраінскі) мелі і маюць у сваім адраджэньні апірышча ў сваей інтэлігенцыі і духавенстве, то народ беларускі гэтага ня мае. Ен, агулам бяручы, пакінены і зданы на свае уласныя сілы. У цяперашніх абставінах бел. інтэлігенцыя пакідае працу для народу і шукае для сябе „лепшага“ жыцьця. Няма яшчэ пасярод бел. інтэлігенцыі такіх асоб, якіяб, скончыўшы адукацыю, селі на бацькаўскім загоне і працавалі на кавалак хлеба, так, як гэта бывае заграніцай. У нас такога інтэлігэнта абсьмяялі б суседзі і выткнуліб „бескарыснасьць“ навукі, якая у іх разуменьні павінна даць „панскі“ хлеб. Гэтак разумее народная маса, гэтак разумее і наша інтэлігенцыя. Дык нашы інтэлігенты шукаюць службы, а як няма беларускіх устаноў, дзе можна былоб знайсьці працу, ідуць у польскія і ўважаюць за вялікае шчасьце, калі ім удасца атрымаць урадавую службу. Там спатыкаюцца з атмасфэрай, пасярод якой глохне і гіне ўся іх даўнейшая ахвота да працы. Сколькі іх ўжо вышла з бел. гімназіяў, сколькі з унівэрсытэтаў, а дзе яны? Беларуская прэса падае часам прозьвішчы такой інтэлігенцыі, але ці гэта што паможа? На шчасьце, ня ўся інтэлігенцыя гэтак паступае, частка яе ахвярна працуе для свайго народу і на гэтай інтэлігенцыі дзяржыцца ўвесь сяньняшні беларускі рух. Трэба тут сказаць шчырую праўду, што без свае інтэлігенцыі беларускі народ не здабудзе ўсіх належных яму правоў. Дык памагаць тварэньню кадраў бел. інтэлігенцыі ёсьць вялікай задачай сьведамай часткі бел. народу.

Гэтакія ёсьць нашы слабасьці і сілы. Многія беларусы, відзячы слабасьці свайго народу і няўдачы ў яго спробах дайсьці да лепшага быту, кідаюцца ва ўсе бакі, шукаючы ратунку, а калі не знаходзяць, падаюць духам і адыходзяць ад працы. Аднак падаць духам ня можна, трэба ведаць, што палітычныя здабыткі так скора не даюцца, што часам на гэтыя здабыткі трэба працаваць дзесяткі гадоў...

А ў сучаснасьці трэба ісьці да таго, каб беларуская этнаграфічная маса сталася сьведамым беларускім народам. Сьведамы народ, ня сягоньні то ўзаўтры, здабудзе для сябе ўсе нацыянальныя і сацыяльныя правы.

Нашы адносіны да „людовага фронту“.

Ад 1935 г. гэта значыць ад VII кангрэсу „Камінтэрну“ камуністы прыступілі да будовы ў кожнай дзяржаве і ў кожным народзе гэтак званых „людовых“ фронтаў. Будуюць яны гэтыя фронты, маючы на воку дзьве мэты: 1) змабілізаваць усе магчымыя сілы проціў фашызму, які пагражае зьнішчэньнем камуністычных здабыткаў у Расеі і на ўсім сьвеце; 2) падгатовіць ва ўсіх краёх кадры і грунт да будучай камуністычнай рэвалюцыі. Да 1935 г. камуністы дзяржаліся тэй тактыкі, каб не ўваходзіць у ніякае супрацоўніцтва з іншымі, ня толькі буржуазнымі, але нават сацыялістычнымі партыямі. Ад гэнагаж Кангрэсу зрабілі круты паварот у тактыцы: яны пастанавілі ўваходзіць у супрацоўніцтва з усімі дэмакратычнымі, нацыянальнымі, рэлігійнымі, а нават буржуазнымі партыямі, навязваючы з імі зносіны і ўсімі сіламі цягнучы іх у „людовы“ фронт. Найбольшага рэзультату дабіліся камуністы ў Францыі, дзе створаны імі „людовы“ фронт, зложаны з камуністаў, сацыялістаў і радыкалаў, дайшоў нават да ўлады, якая аднак цяпер перажывае крызыс. У Гішпаніі ўтварэньне „людовага“ фронту прывяло да братняй вайны, трываючай ужо другі год.

У Польшчы тварэньне „людовага“ фронту пачалося ад восені 1935 г. і давяло пакульшто толькі да заключэньня пакту ненападаньня паміж польскімі камуністамі і ППС, аб чым у „Robotniku“ было публічнае паведамленьне. Усе стараньні камуністаў прыцягнуць людоўцаў да супрацоўніцтва, дагэтуль, як чуваць, не далі пазытыўных рэзультатаў, а іхні орган „Zielony Sztandar“ некалькі разоў наракаў на камуністычную навязьлівасьць, ад каторай трудна адчапіцца. У апошнім часе разыйшліся чуткі, што ў сучасных варунках камуністы ад будаўніцтва „людовага“ фронту ў Польшчы адказаліся, бо ўжо ёсьць вялікія ахвяры, а падалі ініцыятыву тварэньня „дэмакратычнага“ блёку, у які ўвайшлаб ўся польская лявіца.

На беларускім грунце былі також спробы тварэньня „людовага“ фронту ў паразумленьні з польскай лявіцай, прыгэтым некаторыя бел. дзеячы выразілі сваю сымпатыю да „людовага“ фронту.

Мы ад самага пачатку занялі *нэгатыўнае* становішча да гэтага новага падыходу камуністаў да беларускага народу з наступных прычын:

1) Ідучы ў „людовы" фронт беларусы губляюць сваю незалежніцкую лінію, а паддаюцца пад камуністычнае кіраўніцтва, так як гэта было за часоў Грамады і Змаганьня Да чаго гэтае „кіраўніцтва" давяло—ведаем добра. Апроч гэтага далучаючыся да „людовага" фронту беларусы выракаюцца сваіх найвышэйшых нацыянальных Ідэалаў і прызнаюць ідэолёгію Савецкага Саюзу, які дае належачым да яго народам замест незалежнасьці толькі вузкую культуральную аўтаномію.

2) Ідучы на супрацоўніцтва з камуністамі, беларусы гэтым самым годзяцца з тымі парадкамі, якія цяпер існуюць у Усходняй Беларусі. Гэта значыць, годзяцца з прымусовай калектывізацыяй бел. сялянства, з высыланьнем гэтага сялянства ў Расею, Сібір і Туркестан і з насыланьнем у Беларусь чужынцаў, іншымі славамі, годзяцца з нішчэньнем беларускага народу,як нацыі; годзяцца такжа з высылкай бел. культурных працаўнікоў за межы Беларусі, словам, годзяцца і апрабуюць усе камуністычныя зьдзекі над беларускім народам. На наш пагляд, тыя беларусы, якія тут супрацоўнічаюць з камуністамі, апрабуюць вынішчаньне беларусаў у Саветах.

3) „Людовы" фронт у Польшчы будуецца ня толькі пры ўдзеле камуністаў, але і *польскай лявіцы.* Як адносяцца камуністы да беларускай справы, мы ведаем — апошнія падзеі ў Сав. Беларусі далі шмат прыкладаў; ведаем таксама, як адносіцца польская лявіца (ППС і людоўцы): яна беларускай справы ў граніцах Польшчы не прызнае і гэтым бадай зусім ня рожніцца ад польскай правіцы і цэнтру. Толькі часам ППС выявіць трохі сэнтымэнту да беларусаў, але на сэнтымэнце кончыцца ўся праграма ППС, а людоўцы не прызнаюць нават існаваньня беларускага народу! Тут мусім сьцьвердзіць, што ў Польшчы няма аніводнай партыі, якая забясьпечыла-б нам усе нацыянальныя і сацыяльныя правы і з якою белар. магліб гаварыць пабратэрску, як роўны з роўным. Далучаючыся да польскай лявіцы ў яе змаганьні за ўладу, беларусы патрацілі бескарысна шмат энэргіі, у рэзультаце не здабываючы нічога. Прыклад Тарашкевіча, які спачатку шукаў кантакту з польскай лявіцай, ёсьць для нас вельмі павучальны. Урэшце трэба адзначыць і той факт, што пры кожных даўнейшых выбарах у сойм польская лявіца падыходзіла да беларусаў так, як і польская правіца. Аб гэтым беларусы помняць.

4) Далучэньне беларусаў да польскай лявіцы ня толькі не прынесла-б для бел. народу карысьці, але нават было-б шкодным. Такое далучэньне стварыла-б тут у беларускім народзе новую форму палянафільства, *палянафільства зьлева*, якое было-б куды горшае за палянафільства справа. „Левае" беларускае палянафільства дзеяла-б на беларускія масы болей чым „правае" ў кірунку палянізацыі, бо да ўсякай „лявізны" беларусы маюць больш даверу, чым да „правізны". Калі цяпер беларусы на вёсцы чытаюць „Walku Ludu" „Robotnika" і інш. то пры „левым" курсе польскія ўплывы былі-б яшчэ большымі. Дзеля гэтага ўважаем, што беларусы не павінны ісьці ані на правае, ані на цэнтровае, ані на левае палянафільства. Гэтым самым цьвярдзім, што беларусы не павінны ісьці ў польскі „людовы" ці дэмакратычны фронт, аж пакуль гэты фронт ня выдасьць здавальняючай праграмы ў беларускай справе. Але да гэтага ня ідзе.

У свайм часе мы пісалі, што „калі „левыя" партыі мелі ўладу ў Польшчы, беларускія масы былі палянізаваны, пашыраліся польскія школы, а ліквідаваліся беларускія, так як і пры правых. З пункту сацыяльнага беларусы таксама нічога не атрымалі. Няма прычын чакаць, каб гэта зьмянілася на лепшае... Зразумела, што беларускі народ спагадае імкненьням польскіх сялян, работнікаў і наагул усіх працоўных да здабыцьця лепшых жыцьцёвых умоваў, але згадзіцца з сяньняшнім сваім лёсам у імя салідарнасьці з польскімі працоўнымі масамі аніяк ня можа. Польскі народ мае перад сабою толькі сацыяльныя справы, а беларускі — ня толькі сацыяльныя, але і нацыянальныя, якіх ён зракацца ня можа і ня будзе". („Б. Фр". № 4, 1936 г.).

Дзеля гэтых прычын мы процiў уступленьня беларусаў у польскі „людовы" фронт. Што датыча „дэмакратычнага" блёку, дык яго можна было-б выкарыстаць у часе будучых дэмакратычных выбараў (калі да іх дайдзе); толькі і тут польская „лявіца" пойдзе на беларускія землі з сваімі кандыдатамі, так як гэта даўней рабіла „Вызваленьне" і „Стронiцтво Хлопске", а нават ППС. Трэба тут адзначыць, што найгоршымі ворагамі для беларускіх сьпіскаў у часе кожных выбараў была польская лявіца! Няма ніякіх даных спадзявацца з яе боку перамены адносін да беларусаў.

Уканцы трэба сказаць шчырую праўду: шмат змагаўся беларускі народ на розных чужацкіх фронтах, памагаючы то камуністам,то польскае лявіцы абрабляць іх палітычныя інтарэсы. Пара падумаць і аб сабе. „Беларускі Фронт",стаіць на тым становішчы, што ўсё сьведамае і незалежнае бел. грамадзянства павінна згуртаваць свае сілы дзеля працы на ніве нацыянальна - палітычнай, культуральнай і эканамічнай на карысьць свайго, беларускага народу. Працуючы для сябе, карысьць будзе для ўсіх.

А.В.

На беларускім грунце.

(Агляд беларускага жыцьця).

Сьмерць д-ра Т. Грыба.

Дня 21. I. г. г. памёр у Празе Чэскай ведамы беларускі дзяяч, д-р Тамаш Грыб, маючы 43 гады. Родам з в. Палянь (каля Нястанішак, Вялейск. пав.), пачаў сваю палітычную дзейнасьць у часе расейскай рэвалюцыі, выбраны бел. ваякамі на Усебел. Кангрэс. Належаў да Бел. Сацыялістычнай Грамады, потым быў адным з закладчыкаў партыі Бел. Сац-рэвалюцыянераў, сябра Рады Бел. Народнай Рэспублікі. Паміма сваіх леварадыкальных палітычных перакананьняў ня мог супрацоўнічаць з камуністамі і выехаў на эміграцыю, спачатку ў Літву, потым у Чэхаславаччыну, дзе здабыў сабе навуковы тытул доктара філязофіі. Супрацоўнічаў у чэскіх часапісах, быў дзейным беларускім палітыкам і культуральным працаўніком, быў беларускім патрыётам і моцных нацыянальных перакананьні. Апошнім часам займаў становішча загадчыка Бел. Заграничнага Архіву ў Празе. Апошняе Яго пісьмо да нас пісана з датай 5. I. г. г., а 21. I. Яго ўжо нястала. Слабое здароўе а такжа камплікацыі пасьля грыпы прывялі Яго да сьмерці. Вечная Яму памяць!

Спыненьне дзейнасьці Бел. Нац. Камітэту

Пастановай віл. Гарадзкога Старасты з дня 15.I. г.г. была спынена дзейнасьць Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні, прычым была праведзена рэвізія у памешканьні Нац. Камітэту, а такжа ў асоб, зьвязаных з Камітэтам.

Бел. Нац. Камітэт паўстаў 25.V. 1919 г. на агульным сабраньні віленскіх беларусаў. Пачаткова меў ён рэпрэзэнтаваць толькі *віленскае* бел. грамадзянства, бо *ўсё* бел. грамадзянства, якое тады апынулася ў граніцах Польшчы, было рэпрэзэнтавана Бел. Радай Віленшчыны і Гарадзеншчыны, выбранай на зьездзе 9-11. VI. 1919 г. Пасьля ліквідацыі гэтай Рады агульная рэпрэзэнтацыя ўсяго бел. грамадзянства ў Польшчы перайшла да Бел. Нац. Камітэту.

Гэты Камітэт у 1926-7 г.г., у часе стварэньня а потым ліквідацыі Грамады, перажыў глыбокі крызыс.

Факты і выснавы з польскага палітычнага жыцьця.

У польскім палітычным жыцьці ў апошнім часе здарыліся падзеі, на якія трэба зьвярнуць асаблівую ўвагу, бо яны могуць прывесьці да вялікіх зрухаў у польскім грамадзянстве. Польскую *заграничную* палітыку мы прадставілі ў прошлым нумары „Б. Фронту" ў артыкуле „Асновы польскай заграничнай палітыкі". З гэнага артыкулу нашы чытачы маглі пераканацца, як сыстэматычна збудавана польская загр. палітыка і на якіх асновах яна дзяржыцца паміж двама блёкамі. Іншая справа, ці яна выдзяржыць агульную буру, якая надыходзіць і ці ня зьменіць свайго кірунку, але фактам ёсьць, што сыстэму польскай заграничнай палітыкі польскія дзяржаўныя мужы стварылі і абапёрлі яе на пэўных асновах. Асновы гэтыя клаў яшчэ марш. Пілсудскі, а цяпер разбудоўвае далей лагер пілсудчыкаў (легіянераў), які дагэтуль знаходзіцца пры ўладзе. Прыгэтым аднак трэба сьцьвердзіць, што заўважваюцца ў польскім грамадзянстве вялікія натугі, каб кірунак заграничнай палітыкі павярнуць цалком у бок францускі, зрываючы з Нямеччынай. Міністра Бэка заступіўбы тады мін. Залескі або хто іншы з францускай ар'ентацыяй.

Што датыча польскай *нутраной* палітыкі, дык усе стараньні збудаваць яе пэўную сыстэму дагэтуль не далі ніякага рэзультату. Спробы прышчапіць польскаму народу заходня-эўрапэйскі дэмакратызм не ўдаліся: выступленьне марш. Пілсудскага ў 1926 г. і зроблены ім пераварот палажыў канец дэмакратычнаму строю ў Польшчы. На месца дэмакрацыі была ўведзена свайго роду дыктатура, якая аддавала ўсю ўладу у Польшчы *адной* групе: легіянераў і створанаму ў спэцыяльных мэтах ББВР, які меў дзяржаць кантакт з масамі. Група легіянераў выконывала і дагэтуль выконывае *ўсю* ўладу ў Польшчы, не допускаючы іншых групаў. Аднак і гэты парадак трываў толькі да сьмерці Маршалка, пасьля ягонай сьмерці палк. Коц па загаду марш. Сьмыглага-Рыдза прыступіў да будовы іншага парадку: озонавага. Гэты парадак, які некаторыя пробавалі назваць таталізмам, рожніўся ад папярэдняга (бэбэкаўскага) тым, што ў аснову клаў не асобу, а ідэолёгію, выражаную ў ведамай дэклярацыі палк. Коца. Але відаць у Польшчы лягчэй збудаваць асабовую дыктатуру, чым ідэолёгічную, бо пасьля году працы палк. Коц зрокся кіраўніцтва ОЗН-у і перадаў усе справы свайму наступніку ген. Скварчынскаму. Мы згаджаемся з „Slowam", што і ягоная задача безнадзейная: ў цяперашніх варунках сцэмэнтаваць разьбітае польскае грамадзянства ў адну арганізацыю, якая-б магла ўзяць на сябе ўвесь цяжар кіраўніцтва дзяржавы, немагчыма. Прыгэтым трэба адзначыць факты, якія сьведчаць не аб кансалідацыі польскага грамадзянства, але аб далейшай дыфэрэнцыяцыі, якая ўжо абымае і кругі легіянераў.

Першы факт: стварэньне лявіцы пілсудчыкаў, якая вядзе самастойную акцыю, варожую да ОЗН-у. Паўстаў г. зв. „Klub Demokratyczny", які гуртуе санацыйную лявіцу і які некалькі разоў дэманстраваў процьў палк. Коца і ОЗН-у. Кажуць, што дзеля гэтых дэманстрацыяў палк. Коц уступіў. Ген. Скварчынскі мае папраўляць адносіны ОЗН-у з санацыйнай лявіцай і шукаць кантакту з левымі групамі, прадусім людоўцамі, а потым і ППС. Гэтым ген. Скварчынскі мае папраўляць тактыку Коца, які навязваў кантакт з фашыстоўскай „Фалянгай".

Другі факт: выступленьне ген. Жэлігоўскага процьў прэм'ера ген. Складкоўскага. Дня 2. XII. 37 г. ген. Ж. сказаў у сойме прамову, у якой востра заатакаваў ведамы цыркуляр ген. С. з 13. VII. 35 г., дзе ген. С. абвесьціў усім урадам, што другой асобай у Польшчы пасьля Прэзыдэнта зьяўляецца марш. Рыдз-Сьмiглы, якому ўсе ўрадаўцы, ня выключаючы міністраў, павінны выражаць послух. Цыркуляр гэты паводле слоў ген. Ж. нарушаў канстытуцыю, бо канстытуцыя прадбачае іншы парадак уладаў у Польшчы: Прэзыдэнт, урад, парлямант, войска—і міністры адказны не перад Генэральным Інспэктарам Арміі, а перад Прэзыдэнтам і парлямантам. Выступленьне ген. Ж. выклікала цэлую буру у санацыйным лагеры, а ОЗН палічыў выступленьне ген. Ж. за варожасьць адносна марш. Рыдз-Сьмiглага. Хоць ген. Ж. двойчы заявіў, што шануе маршала і заўсёды гатоў яго слухаць, як галаву арміі, та ўсёжткі 16 сяброў соймавай вайсковай камісіі заявілі, што з ген. Ж., які з старшынёю камісіі, супрацоўнічаць ня будуць. Аднак ген. Ж. старшынства ў камісіі ня зрокся; тады камісія выбрала новага старшыню; ў адказ на гэтае сямёх прыхільнікаў ген. Ж. зракліся сваіх мандатаў у камісіі. Такім парадкам у Сойме стварыўся падзел: адны паслы сталі на старане ген. Ж., а іншыя на старане ген. С. З сойму падзел перакінуўся ў польскае грамадзянства, а нават у сам ОЗН, прыгэтым варшаўскі цэнтр ОЗН-у выступіў процьў ген. Ж., а віленскі вокруг—за. За гэта ў віл. вокрузе была зроблена чыстка. Свае сымпатыі да ген. Ж. выразілі людоўцы, а нават ППС—словам ген. Ж. неспадзявана зрабіўся штандаровым чалавекам польскай апазыцыі, але страціў уплыў у ўрадавых кругох. Падзел у ОЗН-е і ў легіянэрскіх кругох можа прывесьці да яшчэ большага падзелу.

Трэці факт: візыта ППС на замку ў Прэзыдэнта Дзяржавы і выражаныя там жаданьні новых выбараў. Гэная візыта мае быць пачаткам вялікай акцыі польскай лявіцы процьў сяньняшняй сыстэмы ўрадаваньня ў Польшчы. Паводле пэпэсаў Недзялкоўскі ў газэце „Robotnik" (24. XII. 37 г.) зьмясьціў артыкул: „На шляхох вялікага пераломy", ў якім прадказвае рашучае наступленьне... У чым мае праявіцца гэтае наступленьне, „Robotnik" ня кажа, выручае яго ў гэтым віл. „Slowo", якое піша, што ППС мае правесьці страйк у Варшаве, потым ізноў зьвернецца да Прэзыдэнта з мэмор'ялам, жадаючы дэмакратычных выбараў, калі на гэты раз дэцыдуючыя дзейнікі не ўважаць жаданьняў ППС адносна зьмены выбарчай ардынацыі і агульных выбараў, ППС мае абвесьціць страйк на ўсю Польшч—і змагацца аж да перамогі... Дзеля гэтага некаторыя газэты пачалі пісаць аб магчымасьцях рэвалюцыі ў Польшчы, але галоўны орган ОЗН-у

Большасьць у камітэце мела Грамада, якая ў 1926 г. выбрала свой прэзыдыюм, які ня склікаў паседжаньняў і ня рупіўся аб дзейнасьці Бел. Нац. Камітэту, як *нацыянальнай* установы. Пасьля ліквідацыі Грамады тры беларускія групы (БХД, Бел. Сялянскі Саюз і Бел. Правасл. Аб'еднаньне) склікалі сабраньне Нац. Камітэту ад сябе, памінаючы грамадаўскі прэзыдыюм і выбралі свой новы прэзыдыюм. (2.VII. 1927 г.). Такім парадкам праз нейкі час існавалі два Нац. Камітэты, стары і новы, паміж якімі пачалося змаганьне, але скорая ліквідацыя ўсіх зьвязаных з Грамадой устаноў не дапусьціла да даўжэйшага змаганьня. Астаўся толькі „новы“ Нац. Камітэт, які пратрываў да апошніх часоў. Пасьля самаліквідацыі Бел. Сялянскага Саюзу (паслы Ярэміч і Рагуля) і Правасл. Аб'еднаньня (сэн. Багдановіч), Камітэт апынуўся ў руках БХД (цяпер БНА), якая распараджалася Камітэтам паводле сваей волі.

У 1937 годзе, у часе штогодняй абновы Бел. Нац. Камітэту (месяц май) у Камітэт ня выслала сваіх прадстаўнікоў група »Бел. Фронту«, адклікалі сваіх дэлегатаў бел. нац.-сацыялісты і не паслалі сваіх прадстаўнікоў, як і даўней, бел. эсэры, а также Бел. Навуковае Т-ва, «Бел. Гаспадарскі Зьвяз» і іншыя.

Група »Бел. Фронту» ня выслала сваіх прадстаўнікоў у Нац. Камітэт дзеля тэй прычыны, што Камітэт не рэпрэзэнтаваў усяго беларускага грамадзянства і ў Камітэце панаваў свайго роду „тоталізм“ аднаго палітычнага кірунку, які перашкаджаў у правільным функцыянаваньні Камітэту.

Паміма ўсіх тактычных памылак кіраўнікоў Бел. Нац. Камітэту, трэба адзначыць, што Камітэт быў у сваей сутнасьці і мэтах агульна-беларускай установай, якой некалі і стаўсяб. Дык спыненьне ягонай дзейнасьці бел. грамадзянства адчула, як вялікую страту.

Рэвізіі.

Як мы ўжо ўспомнілі, у асоб і арганізацыяў, каторыя ўваходзілі ў Нац. Камітэт, былі зроблены рэвізіі; «Шлях М» дзівіцца, а нават паводле свайго звычаю рабіць нам злосную прытычку, што ў „Бел. Фронце“ і ў кс. Гадлеўскага рэвізіі ня было. Вось-жа няма чаго дзівіцца, бо мы да Нац. Камітэту з вышэй пададзеных прычын не належалі. Дзіўней былоб, каб ў справах Нац. Камітэту паліцыя ў нас рабіла рэвізію! Урэшце ня толькі ў нас, але ў большасьці віленскага бел. грамадзянства ня было рэвізіі!

З выдавецкай нівы.

»*Zorka*«, часапіс для дзяцей, выдаецца як дадатак да „Хр. Думкі“ і як канкурэнцыя з „Пралескамі“. Ад пачатковых слоў у першым артыкуле вее нейкім пэсымізмам, неадпаведным для дзяцей.

„*Zlučeńnie*“, унійны часапіс, пачаў выходзіць у Варшаве на месца зьліквідаванага »ДаЗлучэньня«. Друкуецца лацініцай. Мова нявыробленая, з памылкамі. Напрыклад ужо на першай старонцы кідаюцца ў вочы словы »Месячная рэлігійная часапіс«. Калі »часапіс«, дык трэба паставіць »месячны рэлігійны«, бо слова »часапіс« мужчынскага роду, так як радзей ужыванае »часапісь« — жаноцк. роду.

Віл. »Słowo« зьвярнула увагу на артыкул у »Злучэньні« »Беларусь—Самаранка«, у якім праводзіцца думка, што паміж Беларусяй і біблійнай Самаранкай, з якой гаварыў Хрыстос, ёсьць падабенства. „Айчына Самаранкі — чытаем у »Злучэньні«, ляжала на пераходзе з Юдэі ў Галілею — і Ты (Беларусь) ляжыш на граніцы мяжы паміж дзьвюма культурамі, двума сьветаглядамі — і Ты ляжыш у паласе праходнай з аднаго „тыпу“ рэлігійнага ў другі. Яна (самаранка) са стыдам прызналася, што ня мае мужа, хаця іх мела пяцёх — і Ты іншага не знайшла адказу, бо й за Табой уганяліся ўсякага роду „апякуны“, каторых Ты ня можаш назваць мужамі. У яе з кожнага слова б'е недавер да чужынцаў — і Ты дарыш падобным недаверам нават тых, што шчыра жадаюць Тваіго дабра і шчасьця. І вось да Цябе, Беларусь - Самаранка, загнанай і баламучанай, прыходзе Вечная Праўда“.

„Słowo“ пяром п. Харкевіча дагадваецца, што паміж тымі пяцьма незаконнымі мужамі Беларусі былі Расея і Польшч, а цяпер на законнага мужа выбіраюцца айцы езуіты... Шкода, што п. Харкевіч не падаў яшчэ трох незаконных мужоў Беларусі, гэтым ашчадзіўбы людзям часу на дагадкі!

»*Nowy lemantar dla biełaruskich dzietak*“ улажыў Янка Станкевіч. Лемантар гэты быў выданы яшчэ ў 1931 г, „Бел. Выдавецкім Т-вам і чамусьці дагэтуль ляжаў на складзе. Цяпер, пасьля канфіскаты „Zasiewak“, выдаўцы пусьцілі яго ў прадажу. Лемантар друкаваны лацініцай. Цана толькі 20 грашоў. Выпісваць можна з кнігарні „Надзея“, Астрабрамская № 1.

Новае выданьне сьв. Пісаньня

Скора будзе здадзены ў друк пераклад чатырох Эванэліяў і Апостальскіх Дзеяў. Пераклад зроблены кс. В. Гадлеўскім і мае духоўную апрабату. Пры перакладзе пададзены выясьненьні тэксту (камэнтар).

Прывет
і найлепшыя пажаданьні!

Сябра нашай рэдакцыйнай калегіі, магістар права Мікалай Шкялёнак, здаў экзаміны на адваката і атрымаў поўныя адвакацкія правы. Сябры рэдакцыйнай калегіі гэтым выражаюць новаму беларускаму адвакату і свайму Сябры і Супрацоўніку гарачае прывітаньне і жадаюць яму багатай у плады працы на грамадзкай і народнай ніве.

Сябры Рэдакц. Калегіі.

Беларусы ў Францыі.

Беларусы ў Францыі разьвіваюць сваю дзейнасьць паміж беларускімі работнікамі-эмігрантамі. Маюць свой „Хаўрус“ і выдаюць на шапірографе „Бюлетэнь Хаўрусу беларускіх работнікаў у Францыі“, рэдактар Мікалай Абрамчык. Бюлетэнь у Польшчы забаронены. Ад Новага году пачаліся складкі на арганізацыю беларускай друкарні ў Парыжы. Палітычная ар'ентацыя „Хаўрусу“ знаходзіцца, так як і ўсё ў Францыі, пад знакам „людовага“ фронту, аднак „Бюлетэнь“ стаіць на грунце незалежнасьці Беларусі. Найболей дзейнымі адзінкамі зьяўляюцца вышэйўспомнены Абрамчык і інж. Рудлеўскі.

З Савецкай Беларусі.

З прыгранічнай паласы на ўсім прасторы Беларусі камуністы высяляюць углыб Расеі і Сібір беларускае насельніцтва. Прычына: будаваньне вялізарных украпленьняў, прыгэтым руйнуюць цэлыя вёскі. Прастор 30—50 клм. углыб краіны заняты войскам і вайсковымі арганізацыямі (нешта падобнае, як было зроблена немцамі на фронце ў часе Вялікай вайны). Кажуць, што выселена каля мільёна бел. насельніцтва! Ці гэтыя масы калі вернуцца на бацькаўшчыну?

На міжнародным грунце.

(Агляд міжнароднай палітыкі за месяц студзень).

На Далёкім Усходзе.

Вайна паміж Японіяй і Кітаем у студні не прынясла дэцыдуючых мамэнтаў. Як з аднэй так і другой стараны ідзе стратэгічная і дыпляматычная падгатоўка. Японія ў Кітаі імкнецца злучыць два фронты: паўночны (што каля Жоўтай ракі) і цэнтральны (што каля Сіняй ракі) ў адзін фронт. Дзеля гэтага

»Gazeta Polska« заявіла, што ў Польшчы рэвалюцыі ня будзе, ані справа, ані зьлева...

Чацьверты факт: вялікія працэсы на ўсім абшары Польскай Дзяржавы. У Галіччыне адбываюцца без канца працэсы над сялянамі, якія прымалі ўдзел у вялікім сялянскім страйку (жнівень 1937 г.), дзе было забітых 42 чалавекі і яшчэ болей раненых. Рэзультат — масавыя арышты і такія-ж працэсы. Апроч гэтага ў Любліне і Луцку вялікія камуністычныя працэсы; ў Вільні працэс проціў групы Дэмбінскага. На Валыні і Усх. Галіччыне вялікія ўкраінскія працэсы; па розных гарадох Польшчы суды над урадаўцамі, а нават старастамі, якія дапусьціліся кражы або раскіданьня грамадзкіх грашэй; працэс эндэка Добошынскага, які на чале банды ўзяў паветавы горад Мысьленіце, абезаружыў паліцыю і пры ўцеках біўся з паліцыяй, прыгэтым былі забітыя і раненыя — і якога суд прысяжных у Кракаве апраўдаў. Справа перадана ў Львоў у другі суд прысяжных. Гэты працэс узварушыў эндэцкія кругі. Абгаварваючы гэтую многасьць працэсаў у Польшчы, „Robotnik“ (24. XII. 37 г.) кажа: „Сапраўднае жыцьцё ўцякло з парляманту, які рэпрэзэнтуе толькі частку польскай рэчаістасьці; асталося адно поле — судовая арэна, праз каторую праходзіць у Польшчы ўсё, што ёсьць сумным, а часам безнадзейным“... Прыгэтым трэба адзначыць, што ў польскіх турмах знаходзіцца 70 тысяч вязьняў.

Пяты факт: выступленьне ОЗН-у проціў ZNP (Związku Nauczycielstwa Polskiego), які, паводле слоў прэм'ера Складкоўскага, праводзіў ад даўжэйшага часу камуністычныя або зьбліжаныя да камунізму ідэі. „Słowo“ піша, што пасьля заявы прэм'ера аб камуністычных тэндэнцыях ZNP, трэба было спадзявацца, што віноўныя будуць выкрыты і пакараны, а тымчасам усяго гэтага не сталася. Дзеля гэтага „Słowo“ жадае ўступленьня прэм'ера Складкоўскага, кажучы, што прэм'ер няхай або дакажа праўдзівасьць сваіх слоў і віноўных пакарае, або, калі сказаў неабдумана, няхай уступіць.

Гэта ёсьць галоўныя факты з польскага палітычнага жыцьця апошніх часоў. Калі яшчэ дабавім сюды завастрэньне адносін да ўраду бадай ўсіх польскіх правых і левых палітычных кірункаў, калі возьмем пад увагу падзел і фэрмэнт у лагеры легіянераў, які разьбіўся на правіцу і лявіцу, нявыясьнены замах на палк. Коца, то мусім прыйсьці да вываду, што нутраное палажэньне Польшчы вельмі труднае, можа нават труднейшае, чым вонкавае.

На наш пагляд, у сучаснасьці перад Польшчай ляжаць тры дарогі: 1) ўтварэньне ОЗН-у пад кіраўніцтвам ген. Скварчынскага і з'еднаньне для гэтай арганізацыі вялікай часьці польскага грамадзянства; 2) зыход на дарогу дэмакратызму і правядзеньня чыстых выбараў, чаго дамагаецца польская лявіца; 3) увядзеньне дыктатуры або свайго роду ідэолёгічнага павадырства маршалка Рыдз-Сьміглага.

Першы выхад г. зн. утварэньне вялікага ОЗН-у ўважаем за безнадзейны, асабліва пасьля няўдачы палк. Коца, а такжа бяручы пад увагу вялізарную дыфэрэнцыяцыю польскага грамадзянства. Спрэчкі каля ОЗН-у даходзілі да таго, што некаторыя санатары, як п. Мацкевіч са „Słowa“, закідаў »озоністам«, што іх лучыць толькі „menażka“ (г. зн. жолаб, карыта), на што палк. Коц адказаў вельмі востра, называючы такі закід нячэснасьцю. Пры усім гэтым ОЗН ня меў выразнай, простай лініі: раз хіліўся ўправа да фаш. „Фалянгі“, раз улева—да ППС, а цяпер да людоўцаў. Дзеля гэтага сатырычныя часапісы нават улажылі вершык, ў якім высьмейваюць „озоністаў“, кажучы, што ня ведаюць куды скакаць, управа ці ўлева і радзяць ім скакаць на месцы... Гэтая ядавітая сатыра сьведчыць, што польскае грамадзянства ўжо сьмяецца з ОЗН-у, а дзе сьмяюцца, там справа кепская...

Другі выхад, г. зн. правядзеньне дэмакратычных выбараў, маглоб прычыніцца да страшэннага хаосу, з якога звычайна паўстаюць розныя неспадзеўкі. Частка польскай прэсы піша, што кожныя дэмакратычныя выбары пасьля дыктатуры кончацца бадай што заўсёды рэвалюцыйнымі выступленьнямі. Урэшце сяньняшні кіруючы лагер легіянераў ня мае намеру аддаваць улады ў другія рукі.

Трэці выхад, г. зн. асабіста-ідэолёгічная дыктатура маршалка Рыдз-Сьміглага і арміі, зьяўляецца найболей праўдападобнай. Сцэмэнтаваўшы ў адно лагер легіянераў, адсунуўшы з яго ўсіх апазыцыянераў, марш. Рыдз-Сьміглы будзе праводзіць у жыцьцё свой »полёнізм«, выяўлены ў дэклярацыі палк. Коца, або кірунак датасаваны да інтарэсаў польскага народу і Дзяржавы (нешта падобнае да сяньняшняга »румынізму« ў Румыніі). Прыгэтым мае тасавацца „кіраваная дэмакрацыя“, якая будзе дапускаць да голасу народ, але пад кіраўніцтвам выбарнага ці назначанага павадырства.

Гэтакія нашы прадбачаньні на будучыню. Магчыма, што мы мыляемся, дык час паправіць нашы памылкі, але нам здаецца, што польскае палітычнае жыцьцё цяпер узыходзіць на гэту апошнюю дарогу. Аб гэтым сьведчаць словы ген. Скварчынскага, які ў сваей разьвітальнай заяве, пакідаючы Вільню, сказаў: „Не пайду дарагай ані правай, ані левай, ані цэнтровай, як гэта некаторыя прадбачваюць; пайду дарогай, якую мне паказвае Начальны Павадыр, вядучай да дабра народу і дзяржавы“...

А цяпер паставім пытаньне: а што для нас беларусаў? Адказ можа быць адзін: ды нічога. Для нас усё астаецца пастараму. Скажам праўду: беларусаў ня цэняць, як рэальнай сілы. Польскія міністры, гаворачы аб справах нац. меншасьцяў, не чапаюць справы беларускай, якбы яна зусім не існавала. Польскія палітыкі праканаы, што над бел. справай у Польшчы можна перайсьці да парадку дня. Дык нам трэба даказаць, што яны мыляюцца. Але як даказаць? Восьжа сваім народным усьведамленьнем, сваей воляй, сваімі жаданьнямі. Няхай праканаюцца, што мы хочам усіх належных нам правоў, хочам бел. школы, самаўраду, справядлівай зямельнай рэформы. Няхай ведаюць, што мы жывём і хочам жыць не як бязвольная этнаграфічная маса, але як сьведамы народ! Тады з намі будуць лічыцца.

В. Г.

вядзе наступленьне з поўначы (ад Пэкіну і Тьенсіну) і з поўдня (ад Нанкіну і Шанхаю) ўздоўж чыгункі Тьенсін-Нанкін, не спатыкаючы большага супраціву з боку кітайцаў. Два кітайскія генэралы былі растраляны па загаду Чанг-Кай-Шэка за тое, што ня выкарысталі ўсіх магчымасьцяў дзеля абароны. Стварэньне паўднёвага фронту (каля Кантону) японцам або не ўдаецца, або не ляжыць у іхных плянах—там ціха. Здаецца, што праціўнікі цяпер гатовяцца да рашучага бою, ў які Чанг-Кай-Шэк мае ўвесьці сьвежыя рэзэрвы, а Японія—новыя транспарты.

Чанг-Кай-Шэку задэкляравалі сваю помач Саветы. Дарога з Туркестану праводзіцца так скора, што будзе гатова ўжо за пару тыдняў, але знаўцы кажуць, што каб абслужыць гэтай дарогай адну дывізію войска, трэба 6 тысяч самаходаў, значыць для 5 дывізыяў трэба 30 тысяч самаходаў! Гэтай дарогай камуністы маюць дастаўляць аружжа і амуніцыю кітайскаму камуністычнаму войску, якое ў ліку 200 тысяч стаіць каля сярэдняга бегу Жоўтай ракі. Туды-ж скіравана помач з Вонкавай Манголіі, якая знаходзіцца пад пратэктаратам Саветаў.

Прэса піша, што Японія не спадзявалася такой зацяжнай і скамплікаванай вайны, якая цяпер адбываецца ў Кітаі. Яна думала, што зробіць парадак з Кітаем так лёгка, як у 1932 г., калі забірала Манджурыю. Аднак цяпер справа труднейшая: ў вайну ўмяшаліся іншыя дзяржавы, вайна зацягваецца, падрываючы японскія фінансы. Мусіць дзеля гэтых усіх камплікацыяў была склікана (10. І.) японская імпэрская нарада, якая склікаецца толькі ў надзвычайных выпадках (першая была склікана ў 1894 г. перад кітайскай вайною, другая ў 1904 — перад расейскай вайною, трэцяя 1914 — перад далучэньнем Японіі да Антанты, чацьвертая—цяпер). Што пастаноўлена на гэтай нарадзе — няма ведама; афіц. японскія кругі заявілі коратка: будзе відаць. З гэтага ўжо „відаць": парваньне зносін з урадам Чанг-Кай-Шэка і разам прапазыцыя яму мірных варункаў, апроч гэтага завастрэньне адносін з Саветамі.

Варункі міру, запрапанаваныя Японіяй, такія: 1) Кітай вырakaeцца проціўяпонскай і проціўманджурскай палітыкі і зрывае саюз з Саветамі, 2) азначаюцца ў Кітаі акругі, ў каторых ня можна дзяржаць войска, 3) Кітай заключае з Японіяй і Манджурыяй гандлёвыя трактаты, 4) Кітай сплачвае Японіі кошты вядзеньня вайны. На гэтыя варункі Кітай не згадзіўся.

Прадбачваючы далейшую і шырэйшую вайну, Японія пачала будаваць вялікія панцырныя караблі (адзін паёмнасьцю 43 тысяч тонн, тады калі найбольшы англійскі карабель „Hood" мае 42 тысячы), што выклікала ў іншых дзяржаў яшчэ большую военную гарачку. Найбольшую гарачку можна спасьцерагчы ў Саветах: там пануюць сапраўды ваенныя настроі. Ідуць работы каля вялізарных украпленьняў як на ўсходзе так і на захадзе.

З Ленінграду выселяюць усіх чужаземцаў, нават консульствы, і будуюць вялікія ўкрапленьні, як з мора так і з сушы. Усе прарочаць скорую вайну паміж Саветамі і Японіяй. Знакі на небе і на зямлі могуць збыцца... На манджурскай граніцы стаіць проціў сябе 400 тысяч савецкага войска і 350 тысяч японскага.

Гішпанія.

У Гішпаніі ідзе падгатоўка да апошніх падзеяў. Франко быццам мае труднасьці з сваімі генэраламі, а такжа з саюзьнікамі Італіяй і Нямеччынай. Дзеля гэтага „чырвоныя" атакуюць і маюць нават некаторыя здабычы. Тэруэль астаўся ў іх руках. Фронт праходзіць 1 клм. на захад ад Тэруэлю. У студні былі вельмі крывавыя налёты аэрапланаў адных і другіх: паўстанцы ў Барцэлёне забілі бомбамі каля 500 асоб, яшчэ болей ранілі; за гэтае „чырвоныя" зрабілі два налёты: адзін на Саляманку, другі на Цэўту, пры якіх столькіж забілі і ранілі. На гэта ген. Франко адказаў новым налётам на Барцэлёну, пры каторым бомбамі зьнішчаны дзьве вуліцы і забіта каля 200 чалавек. Налётам канца ня відаць. У апошніх днях прыйшла вестка, што ген. Франко стаў на чале ўраду і арміі; разам з гэтым прыйшла другая вестка, што Мусоліні высылае ў Гішпанію новых 50 тысяч „дабравольцаў". Калі гэтая другая вестка праўдзівая, то яна сьведчыць аб нейкай новай умове паміж Франко і Муссоліні.

Вялікім здабыткам для ген. Франко ёсьць прызнаньне яго Югаславіяй, Вэнгрыяй і Румыніяй, якія выразна адыходзяць ад Францыі і Лігі Народаў, а становяцца на старане Італіі і Нямеччыны. Супольная *канфэрэнцыя* Італіі, Аўстрыі і Вэнгрыі, якая адбылася ў Будапэшце, заявіла, што: 1) Аўстрыя і Вэнгрыя адносяцца з сымпатыяй да антыкамуністычнага пакту; 2) Аўстрыя і Вэнгрыя прызнаюць ген. Франко; 3) сьцьвярджаюць, што Італія, выступаючы з Лігі Нар., зрабіла правільна і што яны пакідаюць за сабою права падаць рэвізіі сваё становішча адносна Лігі Народаў.

Румынія.

У Румыніі ўрад прэм'ера Гогі праводзіць антыжыдоўскую палітыку. Гэтая палітыка зачапляе інтарэсы і іншых нацыянальнасьцяў. І так, выданы закон, паводле якога ва ўсіх прадпрыемствах і установах, нават прыватных, павінна быць 90 прац. румынаў! Ад жыдоў адымаюць грамадзянства і ўсе грамадзкія правы. Гога заявіў, што жыдоў трэба выслаць на выспу Мадагаскар, бо Палестына іх ня зьмесьціць, а каб яны з Мадагаскару ня ўцяклі, трэба яго акружыць ваеннымі караблямі і пільнаваць, каб жыды адтуль ня ўцяклі!

Каб зар'ентавацца ў палітыцы прэм'ера Гогі, падаём некаторыя факты з яго гутаркі з рэдактарам укр. „Неділі" (з 23.І. г. г.) Гутарка гэта адбылася год таму, калі Гога яшчэ ня быў прэм'ерам і калі ён толькішто вярнуўся ад Гітлера. Тады ён казаў што жыдоў трэба выслаць у Саветы, бо там іх ня б'юць, а да Гітлера меў прэтэнсію, што некалькі сот тысяч жыдоў уцяклі з Нямеччыны ў Румынію. На гэта Гітлер засьмяяўся і сказаў: „Вельмі мне прыкра, але я шчасьлівы, што іх пазбыўся". Далей Гога заявіў, што ў інтарэсах Румыніі ёсьць існаваньне незалежнай Украіны, бо Расея была для Рум. некарысна. На запытаньне, ці можа сказаць, аб чым была ягона гутарка з Гітлерам, адказаў, што на гэта ня час, што ня словы, а дзелы патрэбны. У справе загр. палітыкі Румыніі Гога заявіў, што „Румынія пойдзе з Нямеччынай, і толькі з Нямеччынай. Ну і з Польшчай, зразумела" — дабавіў.

Дзеля гэтага мы ня дзівімся, што Францыя спыніла ваенныя даставы ў Румынію, а Італія за румынскую нафту прысылае ў Чорнае мора ваенныя караблі і падводныя лодкі і будуе ваенны порт у Канстанцы. Гэтым мае палажыць канец савецкаму гаспадараваньню на Чорным моры. Цяпер для нас стануць зразумелы словы савецкай прэсы, што на румынскай граніцы Саветы ані на гадзіну ня могуць быць спакойнымі. У апошнім часе нават разыйшліся чуткі, што Нямеччына ў выпадку савецка-японскай вайны пойдзе на Саветы праз Румынію і праз Ленінград.

Незалежнасьць Ірляндыі.

У 1937 г. была ўхвалена ірляндзкім соймам новыя канстытуцыя, якая вядзе да поўнай незалежнасьці гэтага краю. Прыгэтым афіцыяльны назоў краю зьменены на „Эйрэ".

Канстытуцыя Ірляндыі гаворыць, што сам народ мае права выбраць для сябе найлепшую форму ўлады. Хоць канстытуцыя выразна не гаворыць, якая гэта мае быць форма, то для ўсіх ведама, што ірляндзкі народ і ягоны павадыр Дэ Валера чуюць сымпатыю да рэспубліканскай формы. Прысяга англійскаму каралю ў канстытуцыі скасавана. Ірляндыя будзе мець свой дзяржаўны сьцяг і сваю ўрадавую мову. Прэзыдэнт выбіраецца на 7 гадоў у агульным і беспасярэднім галасаваньні, ён вызначае прэм'ера і зьяўляецца галоўным павадыром арміі. Сойм выбіраецца агульным галасаваньнем грамадзян, скончыўшых 21 год, мае права аб'яўленьня вайны і уставадаўчай ініцыятывы. Сэнат складаецца з 60 асоб: 11 вызначае урад, 43 вызначае сойм, а 6 — ўнівэрсытэты.

Згода Англіі на незалежнасьць Ірляндыі азначае вялікую з боку Англіі ўступку. Але Англія *мусела* гэта зрабіць. Ірляндцы праз усё 19 стагодзьдзе і пачатак 20-га бязупынна змагаліся да сваю волю і незалежнасьць, так што Англія ня мела спакойнай часіны. Змовы, бунты і паўстаньні былі на парадку дня. Урэшце Англія ўступіла і прызнала незалежнасьць Ірляндыі.

У студні адбываліся ў Лёндыне гутаркі паміж прэзыдэнтам Ірляндыі Дэ Валера і англійскім урадам у справе далучэньня да Ірляндыі яе паўночнай правінцыі Ульстэр, заселенай у большасьці англійцамі, або занглііканізаванымі ірляндцамі. Англійскі ўрад заявіў, што справа далучэньня залежыць аб самога Ульстэру, дзе мае адбыцца плебісцыт. Тымчасам мае быць заключаны паміж Англіяй і Ірляндыяй палітычны і гандлёвы трактат а такжа ўмова аб супольнай абароне.

Ірляндыя ужо выступіла самастойна на грунце загранічным. І так — Дэ Валера заявіў, што ірляндзкі ўрад прызнае ўрад ген. Франко ў Гішпаніі; мае прызнаць уладу Італіі над Абісініяй, чаго ня хоча прызнаць Англія і мае намер выслаць ва ўсе дзяржавы сваіх прадстаўнікоў. Зносіны з гішпанскімі паўстанцамі і Італіяй сьведчаць аб фашыстоўскіх сымпатыях Ірляндыі.

Літва.

Апрацаваны і ўнесены на пацьверджаньне сойму праект новай канстытуцыі, якая складаецца з 151 артыкулу. Паводле новай канстытуцыі Літва і надалей астаецца рэспублікай, аднак узмацняецца улада прэзыдэнта і рады міністраў. У канстытуцыі астаецца артыкул, які гаворыць, што сталіцай Літвы ёсьць Вільня. Канстытуцыя не гаворыць нічога аб усіх грамадзкіх свабодах, прызнаючы выразна толькі свабоду веравызнаньня; няма нічога аб свабодзе прэсы, таварystваў, сабраньняў. Новая канстытуцыя хоць і кажа аб роўнасьці грамадзян перад правам, аднак памінае пункт з старай канстытуцыі, у якім гаварылася аб роўнасьці грамадзян, „бяз рожніцы паходжаньня, нацыянальнасьці і веры". Канстытуцыя не ўспамінае такжа аб нац. меншасьцях, якім даўнейшая канстытуцыя дэклгравала самаўрад у дзялянцы культуральнай, прасьветнай і дабрадзейнай.

Як бачым, новая канстытуцыя ўводзіць модныя цяпер фашыстоўскія тэндэнцыі.

Англія.

Свае аграмадныя ўваружэньні гэта дзяржава мае намер скончыць у 1942 г., значыць за 4 гады. Але ўжо цяпер гатовіцца да ўсялякіх ваенных неспадзевак. Закупіла ў Канадзе ўвесь ураджай збожа, які будзе ў гэтым годзе; будуе 100 новых ваенных караблёў усякага калібру; разбудавала ваенную крэпасьць Сінгапур у Азіі (пры пераходзе з Індыйскага акіяну ў Вялікі), як базу пры абароне Індыі і Аўстраліі. Апроч гэтага, здаючы сабе справу з небясьпечнасьці дарогі на выпадак вайны па Міжземнаму моры (праз Гібралтар і Суэз), гатовіць базы-апірышчы на дарозе ўвакруг Афрыкі, там разбудоўвае парты Капштадт і Фрытоўн (Freetown), дзе наладжваюцца склады вугля, нафты і інш. Сінгапур ужо гатоў—на адкрыцьцё (11. II.) запрошаны і Злуч. Штаты, якія запросіны прынялі. Гэта мае азначаць маніфэстацыю проціў Японіі.

Сілы гэтых трох дзяржаў на моры агулам бяручы такія: Японія мае 213 ваенных караблёў здатных да бою, Англія 195, Амэрыка 119; з гэтага такіх, якія яшчэ не перастарэлі: Англія 162, Японія 150, Амэрыка 106. Японія тарпэдавых караблёў і падводных лодак мае болей за Амэрыку. Гэта прымусіла Амэрыку да ўзмацненьня тэмпа разбудовы сваей флёты.

Саветы.

У студні адбылася першая сэсія новавыбранага савецкага парляманту, зложанага, як мы ўжо пісалі з адданых Сталіну людзей. Характэрна, што калі прамоўцы ўспаміналі слова „Сталін", усе прысутныя ўставалі на знак пашаны. Здаецца, што „белы" цар на меў такой пашаны, як „чырвоны". Парлямант зьмяніў канстытуцыю, даючы ўраду права ўвадзіць ваеннае палажэньне і асыгнаваў вялікія сумы на ўваружэньні, асабліва на марскія.

Некаторыя факты сьведчаць аб тым, што сяньняшняе савецкае жыцьцё робіцца штораз болей падобным да даўнейшага расейскага. І так—дазволена ставіць опэру „Жизнь за царя", толькі пад зьмененым назовам „Іван Сусанін". У „Праўдзе" было надрукаваных некалькі артыкулаў, у якіх даказваецца, што расейская царская дзяржава паўстала не дарогай гвалту або паняволеньня іншых народаў, але дарогай іх дабравольнага далучэньня. Кнігі „ленінскага" гісторыка Пакроўскага, ў якіх выказваліся гвалты цароў над іншымі народамі, цяпер забаронены ў сав. школах, як трацкістоўскія. Апроч гэтага „Праўда" шыдзіць з Керэнскага, які дазваляў на фармаваньне нац. вайсковых аддзелаў і гэтым даваў магчымасьць аддзяленьня ад Расеі іншых народаў. Цяпер—кажа „Праўда"—ўсякія пробы стварэньня ўкраінскіх, каўкаскіх, магамэтанскіх дзяржаў спаткаюцца з рашучым паражэньнем.

З гэтага бачым, што Саветы не перасталі быць „турмою народаў" і гнуць далей даўнейшую царскую лінію.

ГРАМАДЗЯНЕ!

Ці Вы ўжо прыслалі падмогу на »Бел. Фронт«? Калі яшчэ не, дык на кожнай пошце дастанеце за 1 грош „przekaz rozrachunkowy", напішэце на ім наш адрас: Wydawnictwo „Białaruski Front", Wilno, ul. Ostrobramska 1—20, пастаўце Nr. rozrachunku: 100 і прышлеце нам падмогу, колькі можаце. Перасылка грашэй да 15 зл. „przekazem rozrachunkowym" не каштуе нічога. Дык адгукнецеся на нашу просьбу чымскарэй!

Зьвярнеце ўвагу на зьмену нашага адрасу: цяпер *ВОСТРАБРАМСКАЯ* **1—20**.

Рэдакцыйная калегія:

інж. Л. Дубейкаўскі,
мгр. В. Гадлеўскі,
мгр. М. Шкелёнак,
студ. В. Папуцэвіч,

Адказны рэдактар: *мгр. В. Гадлеўскі.*

Выдавец: В. Папуцэвіч.

Друк. Я. Левіна Вільня, Нямецкая вул. 22. Тэл. 21-14.